

ousitanio **vivo**

JOURNAL OUSITAN

ARTICOLO REALIZZATO NELL'AMBITO DELLE INIZIATIVE FINANZIATE DALLA PRESIDENZA DEL CONSIGLIO DEI MINISTRI | PROGETTO UNIONE MONTANA VALLE MAIRA LEGGE 482/99

LHI ESTATUTS D'L'AUTA VAL MAIRA UN TRESÒR DEL XV SECOL

FACH DA ROSELLA PELLERINO

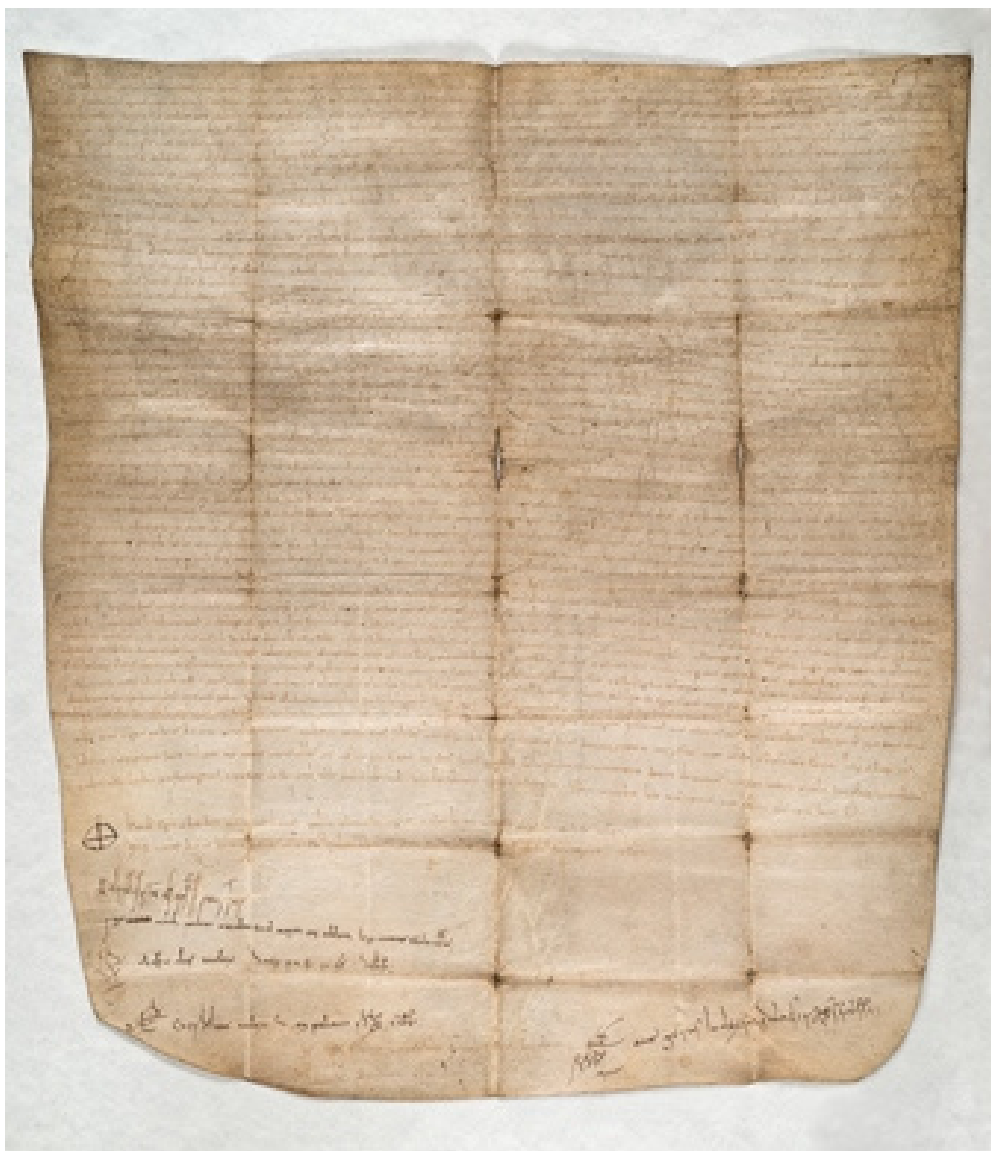
Lo 28 de mai del 2028 serèn passat 1000 ans da la prima citacion d'la val Maira ent'un document, lo testament del marqués Olderico Manfredi e d'sa frema, contessa Berta, que definion la fondacion del monasteri benedetin femenil

d'Santa Maria d'Caramanha e lhi donavon 'na part d'la Val Maira, dicha *Mayrana*. Per celebrar aqueste important moment, ja despuei quarque an l'Union Montana Val Maira e l'Espace Occitan an organizat d'events: ental 2023 un d'aquesti es estat

la publicacion d'la ristampa anastatica d'un document extraordinari per lo territòri, lhi Estatuts d'l'auta valada del 1441 gardats en la Biblioteca Civica d'Coni.

Lhi Estatuts son un ensem de nòrmas e reglas qu'an permetut a las 12 comunas d'l'Auta Valada (Acelh, l'Arma, Chanuelhas, Celas, Elva, Lòtol, la Marmo, Palhieras, Pratz, Sant Michel, Estròp, Uçòl) una forma d'auto-govern emè concessions e drechs bèla sot lo poder marquional.

Aquelhi del 1441 son pas lhi prims Estatuts de la valada. Una prima version remonta al 1396: d'aquesta avem pas lo manuscrich original, mas mec l'edicion a stampa del 1611 curaa dal nodari Antonio Abello e gardaa en cò d'l'Arquivi d'Estat de Coni - Dipartiment d'l'Estura. Aicì es reportat l'incipit del document emè la data d'la sia redacion, 5 de novembre: «*anno incarnationis dominice millesimo tricentesimo nonagesimo sexto, indictione quarta et die quinta mensis novembris*». Son decò marcats lhi noms di *sapientes capitulatores* que l'avion compilat: *Odonus Luyci de Accelio, Simon Alamandi de Sancto Michaeli, Iohannes Girardi de Cellis*.

De lhi Estatus del 1441 s'es gardat esquasi tot lo manuscrich original, format da 114 fuelhs numerats e 5 fuelhs ren numerats emè lo somari des rubricas del *corpus*. Mancon totun de fuelhs, coma lhi XIII-XV; al lor pòst se tròba un fuelh ren numerat, ente 'n'otra man, pi recenta, a escrich la seconda part del capitol 31 e la prima part del capitol 32. Es pas present lo capitol 26, rubricat al fuelh XII, e es probabil que manquen autres quatre capitols, lhi 27, 28, 29 e 30, contenguts enti fuelhs mancants. Es totun possible integrar aquesta part gracias a la version del 1396, vist que (fòra que per un cas), lhi dui estatuts se correspondon dempertot

Lo manuscrich original del 1441, en gòtica notarila del XV secol, finís al fuelh LXXXVI, puèi son estats jontats 20 fuelhs emè numers arabs en grafica umanistica del tard Cinc Cents, emè lhi capitols 188 e seguenta. Aquesta darriera part, pi recenta, arpren a la letra las nòrmas del document del 1396, coma se pòl capir lesent que lo *marchio*, marqués nominat drant del capitol 188, es *Ludovicus*, mas aquel di capitols d'après es *Thomas*, lo Marqués de Saluces qu'avía firmat lhi estatuts del 1396.

Las pichòtas comunitats amont del rio Bressin e reglaas da lhi estatuts formavon lo *commune vallis Mayrane* e eron dichas *ville* o *villarii*; avion decidut de crear un organisme sobre-comunal emè lo mesme projèct politic-administratiu, vist que las caracteristicas e exigenças geograficas, econòmicas,

demograficas e socialas eron comunas. Aquò auria limitat las espesas de gestion, ajuat a se defendre contra lhi nemès, garantit de servicis, gardant lo ròtle paritari de chasqu'un sensa far tòrts.

En las comunas d'la *Mayrana* lhi conselhiers, nominats da lhi abitants, duravon mec n'an. Aiçò era expression d'auta participacion democratica, si pensem a las grandas comunas medievalas ente lhi conselhiers eron nominats da l'élite e sovent mantenion l'encaric a vita. Lhi conselhiers d'la *Mayrana* devion decò indicar lhi representants qu'aurion degut trobar-se a Pratz per formar lo conselh general d'las comunas d'la valada, un organisme que s'ocupava de questions colectivas e que

nominava lhi delegats qu'aurion degut individuar, emè aquelhi del conselh comunal d'Draonier, tres candidats a l'encaric de *podestà* (que seria estat cernut dal marqués d'Saluces).

Lhi Estatuts son per lo territòri valmairenc, e pas mec, un preciós document que ajua a comprendre decò la vita sociala e lo sens d'apartenença e autonomia de la poblacion d'aquel temp. Lo medievista Giuseppe Gullino,jà professor a l'Universitat d'Turin, qu'ental 2008 s'era ocupat d'la transcripcion dal manuscrich del 1441, a eira realizat decò la traducion italiana, que serè publiada da Espaci Occitan e Union Montana Val Maira per la fin d'l'an, coma restitucion al territòri d'un capitol important de l'istòria d'la comunitat.

